

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Eidgenössisches Justiz- und Polizeidepartement EJPD
Département fédéral de justice et police DFJP
Dipartimento federale di giustizia e polizia DFGP
Staatssekretariat für Migration SEM
Secrétariat d'Etat aux migrations SEM
Segreteria di Stato della migrazione SEM

Dobrodošli u Švajcarsku

Informacije za nove doseljenike

Sadržaj

5

Zemlja sa mnogo lica

Kulturna raznovrsnost na malom prostoru

7

Suživot

Iste šanse i poštovanje

9

Poslednju reč imaju građanke i građani

Federalizam i direktna demokratija

13

Most ka uspehu

Viši status za obrazovanje i rad

17

Snositi zajedničku odgovornost

Socijalna sigurnost i zdravlje

Srdačno dobrodošli u Švajcarsku

Simonetta Sommaruga
Član Saveznog veća

Vi ste se odlučili za to, da živite u Švajcarskoj. Ovo sa sobom donosi mnoge promene. U poređenju sa Vašom domovinom moguće je da Vam mnogo toga izgleda nepoznato. Rad, škola, zdravstvena zaštita, saobraćaj, i još mnogo toga su drugačije organizovani.

Nezavisno od toga, koliko dugo ćete ostati: vreme ovde koristite kao šansu. U svakom slučaju isplati se upoznati Švajcarsku. Mnogi ljudi, koji su planirali samo kratak boravak, na kraju su ostali ceo svoj život.

Ova brošura će Vam omogućiti dobar uvod u švajcarsku svakodnevnicu. Najvažnije pretpostavke za uspešan zajednički život su informacije i socijalni kontakti. Da biste se dobro snašli u svakodnevnicu, potrebno je da vladate jezikom. Za dobar početak uz to Vam je neophodno poznavanje najvažnijih aspekata zakona, društva i države u Švajcarskoj.

U početku Vam možda neće sve uspevati onako kao što ste Vi pretpostavljali. Ne stojte samo Vi pred izazovima kao doseljenica ili doseljenik, nego stoje i švajcarkinje i švajcarci kao i svi drugi, koji u Švajcarskoj stanuju već duže vreme. I njihov se život takođe menja, kada se pojave nova lica na radnom mestu ili u školi, a oni dolaze sa ljudima u kontakt koji još ne poznaju običaje i okolnosti u ovoj zemlji.

Potrebno je malo vremena, kako bi uspeo zajednički život. Potrebno je strpljenje i „želja doseljenika kao i otvorenost domaćeg stanovništva“. Tako piše u našem Zakonu o strancima.

Ove informacije trebaju da Vam daju prvi uvid u Švajcarsku i da Vam otvore vrata za dobar početak.

Srdačno nam dobrodošli!

Samba Kebbeh (34)

Konduktör
Turbenthal

«Kada sam sa dvadesetjednom godinom došao u Švajcarsku zbog moje tadašnje ljubavi, a današnje supruge, bio je to veliki kulturni šok. Doduše, švajcarkinje i švajcarci su bili ljubazni, korektni i pouzdani – ali mi je ipak nedostajala izvesna otvorenost. Kada su na moje mnogobrojne prijave na konkurse usledile samo odbijenice, shvatio sam da Švajcarska nije zemlja bajki, i da moram da se borim za svoju sreću. Tada sam jednu celu godinu intenzivno učio nemački jezik u školi. To je značajno poboljšalo moje mogućnosti, a pre svega moje samopouzdanje. Treba da se zahvalim pre svega mom poslodavcu, budući da je i nakon početnih poteškoća od mene postao

jedan sasvim zadovoljni gambijski švajcarac. On je bio taj koji je vero- vao u moje sposobnosti i od mene napravio prvog afričkog konduktora u Švajcarskoj.

U Švajcarskoj danas živim vrlo rado, i u međuvremenu osećam to kao obogaćivanje, da sam mešavina dveju kultura i da uzmem iz toga najbolje.»

Zemlja sa mnogo lica

Kulturna raznovrsnost na malom prostoru

Doseljenici su oduvek znatno doprinikli blagostanju Švajcarske. Tako su, na primer, jednu od najvažnijih saobraćajnih osovina Švajcarske, tunel Gotthardt-tunnel, izgradili pre svega italijanski radnici. Dalje, doseljenice i doseljenici su osnovali danas vrlo uspešna velika preduzeća. I danas se švajcarska privreda oslanja na radnu snagu iz inostranstva.

U Švajcarskoj žive ljudi iz oko 140 nacija. Svaka peta osoba nema švajcarski pasoš. Danas je svaki treći brak međunacionalni. Ukupno nastanjeno stanovništvo Švajcarske broji oko 7,8 miliona lica.

Minimalni prostor zahteva uvažavanje i obzir

Putnici se svaki put čude kratkim rastojanjima u Švajcarskoj. Od jednog ugla do drugog nije potrebno ni pet časova. Jedna trećina stanovništva u Švajcarskoj živi u pet velikih gradova Cirihi, Ženevi, Bazelu, Bernu i Lozani i njihovim aglomeratima. Više od polovine zemlje sastoji se od brda. Tamo živi jedva deset posto stanovništva. Dakle, mi zajedno živimo na minimalnom prostoru. Ovo zahteva pre svega toleranciju i obzir.

Svaka regija neguje svoje kulturne osobine

U Švajcarskoj se govore četiri službena državna jezika: nemački, francuski, italijanski i retoromanski. U zavisnosti od toga, u kojem području se zadržavate, srešćete se sa drugim jezikom i naići ćete na različite načine života. Jezička i kulturna raznovrsnost je osnova Švajcarske. Ona ima dugu tradiciju.

Jezik je važan za uspešnu integraciju

Većina stanovništva živi u nemačkom govornom području Švajcarske. Oko 70 odsto stanovništva govori švajcarsko-nemački. Oko 20 odsto francuski, 7 odsto italijanski. Retoromanski se govori samo u određenim područjima kantona Groibinden. U nemačkom govornom području Švajcarske koristi se nemački književni jezik kao zvanični službeni jezik pre svega u pismenoj formi. U usmenom govoru ipak se koristi veliki broj dijalekata. Svakodnevni govor u Bazelu time se bazira na onome u kantonu Cirihi. U Bernu govore drugačije nego u Fraiburgu. Ne mora da bude, da Vi perfektno učite da govorite govorni jezik, ali Vama će biti u svakodnevnicu znatno lakše, ako naučite da razumete dijalekt. Poznavanje govora predstavlja neophodan uslov, kako biste se dobro saživali u svakodnevnicu kao i u radnom svetu.

Sabri Aliu (46)

Suinicijator susreta očeva
Cirihi

«Moj sused je švajcarac. On je bio taj, koji nas je uveo u društveni život naselja i brinuo se o tome, da se našim kosovskim običajima priključe i švajcarski običaji. On je to činio jednostavno tako, od čoveka do čoveka i bez predrasuda. To mu neću nikada zaboraviti. Pre svega zbog moje petoro dece. Ja sam želeo da im ovde u Švajcarskoj omogućim dobar početak. Naše naselje za mene znači više nego imati samo krov nad glavom. Ovo sigurno ima takođe veze sa tim, da su ljudi, koji ovde stanuju, sve više primećivali da se od svih nas zahteva učesće za jedan zadovoljan suživot i da ovo ima veze pojedinačno sa svakim od nas. Svejedno da li švajcarac ili stranac, da li star ili mlad: moramo

početi da razgovaramo. Jer samo tako zajedno se može nešto promeniti. Iz ovoga saznanja je i nastao naš susret očeva, gde se mi očevi srećemo jednom mesečno da razmenimo iskustva i da probleme rešavamo zajednički. To je pojednostavilo našu svakodnevicu. A najbolje u tome je: od suseda su postali prijatelji.»

Suživot

Iste šanse i poštovanje

Kontakti sa Vašim novim susedima ili saučesništvo u jednoj organizaciji ili jednom društvu u Vašoj opštini predstavlja lično obogaćivanje. Pri tome takođe dobijate informacije koje će biti od pomoći Vama i Vašoj porodici u školi i na radnom mestu ili pri kontaktiranju nadležnih organa vlasti i službi.

Doseljenici doprinose privrednom kao i kulturnom bogatstvu Švajcarske. Da bi zajednički suživot i uspeo, od svih stanovnika naše zemlje se očekuje da mogu da se sporazume, i da se potrudu da budu finansijski samostalni. Za miran suživot je osim toga potrebno da se poštuje švajcarski pravni poredak kao i da se poštuju i ispunjuju osnovne vrednosti ustava. Takođe svi treba da imaju iste šanse da se uključe u društveni život.

Važna osnovna prava u Švajcarskoj

U Švajcarskoj osnovna prava garantuju, da ne smete biti diskriminirani zbog Vašeg porekla, rase, Vašeg pola ili religije ili zbog Vašeg seksualnog opredelenja. Žene i muškarci imaju ista prava i smeju slobodno da izaberu na primer svoju profesiju, i sami određuju svoju bračnu partnerku ili svog bračnog partnera. Takođe svaki čovek ima pravo da slobodno odabere sopstvenu religiju i pogled na svet. Ali isto pravo svako mora dopustiti svome bližnjem. Svaka i svaki može se braniti od dotične diskriminacije. U konfliktnim situacijama postoje savetovališta, koja će Vam pomoći da pronađete rešenje.

Pored pisanih zakona takođe postoje i nepisana pravila

Često su to male stvari svakodnevnice koje su važne za suživot ljudi. Samo što je upoznavanje ovih pravila svakodnevnice često teško. Na primer: možda u Vašoj kući postoji određen plan koji utvrđuje kada koja porodica može da pere svoju odeću. Toga se morate pridržavati. Ili susedi reaguju, ako se do kasno u noć još vode glasne diskusije na balkonu ili se deca igraju na ulaznom stepeništu. Od Vas se očekuje da se pridržavate takvih pisanih ili nepisanih pravila o suživotu. Informišite se. Primera radi raspitajte se o kućnom redu ili kontaktirajte Vaše susede. Uzajamni respekt i otvorene diskusije su već prvi korak ka jednom dobrom susedstvu.

① Stanovanje u Švajcarskoj

Informacije

→ www.bwo.admin.ch

> Dokumentation > Publikationen

> Infoblatt Wohnen > Infoblatt

① Diskriminacija i rasizam

Kontaktni centri

→ www.edi.admin.ch/ara

> Anlauf- und Beratungsstellen

Anna Gruber (20)
Student, član Omladinskog saveta
Fraiburg

«Postaviti sebi izvesne ciljeve, ne gubiti ih iz vida, a pri tome ostati veran sebi. Ovo se tiče mene kao i Eve, koja je iz Makedonije u osnovnoj školi došla kod nas u Švajcarsku. Samo što je njoj kao osmogodišnjoj strankinji bilo mnogo teže. Ipak je Eva brzo učila. I mi sa njom. Ona je vežbala pre svega nemački jezik, a mi obzir i strpljenje. Mi smo učile zajedno i jedna od druge. Na tome smo porasle kao ljudi.

U parlamentu mladih se takođe diskutuje o temama o integraciji. Pri tome mi uvek pomalo smeta to, što se reč integracija često svodi na učenje jezika ili, na primer, na nošenje ili nenošenje neke marame na glavi. Ali ipak, integracija znači mnogo više:

za to su potrebni ljudi koji imaju želju da se upuste u jednu novu zemlju i stranu kulturu. A sa druge strane potrebno je društvo koje to dozvoljava. Obostrano razumevanje i tolerancija ne mogu se nikako propisati zakonima.»

Poslednju reč imaju građanke i građani

Federalizam i direktna demokratija

U Švajcarskoj je važno da se što brže upoznate sa životom u Vašem kantonu i u Vašoj opštini. Tamo ćete dobiti prve informacije za sva važnija područja života, kao što su stanovanje, rad i škola. Pre svega ćete tamo naći sagovornike i kontaktna mesta, koja Vam mogu dati odgovor na Vaša pitanja.

Da bi znali, kako je Švajcarska lokalno organizovana, od škole preko poreza do pojedinih prava i obaveza, Vama su neophodne osnovne informacije o državi i pravu.

gradivo; ili ne plaćate istu visinu poreza, iako je Vaš lični dohodak ostao na istom nivou. Ili troškovi za zdravstveno osiguranje nisu više na istom nivou, iako još uvek možete da koristite iste usluge.

26 samostalnih kantona obrazuju Švajcarsku

Švajcarska se sastoji od 26 sastavnih država, takozvanih kantona. Kantoni su ranije bili potpuno nezavisni. Zatim su se pripajali jedan po jedan današnjoj Švajcarskoj i ustupili savezu neke od nadležnosti. Ali u mnogim područjima su kantoni i dalje samostalni. Na primer, oni imaju sopstvene ustave i zakone, koji pak ne smeju biti suprotni saveznom pravu. Takođe imaju i sopstvene parlamente, vlade i sudove.

Velike su razlike od kantona do kantona

Ova samostalnost kantona je važna karakteristika Švajcarske. Ona će Vas stalno pratiti u svakodnevnom životu. Ako se, na primer, porodično selite iz jednog kantona u drugi, može se dogoditi, da Vaše dete u školi uči delimično drugo

Savez, kantoni i opštine međusobno dele državne dužnosti

Švajcarska je rasčlanjena na tri državna nivoa: Savez, kantoni i opštine. Pri čemu savezna država, kao nadređeni nivo, preuzima samo one dužnosti koje im je izričito preneo savezni ustav. Tu spada odbrana zemlje ili regulacija putnog saobraćaja. Kantoni se brinu na primer o školstvu, policiji, o zdravstvenom sistemu, a kako bi ove zadatke i izvršili, sami povećavaju poreze. Takođe i oko 2700 opština u Švajcarskoj uživaju veliku samostalnost. Na primer su zadužene za kontrolu stanovništva ili preuzimaju određene zadatke u području školstva.

Građani uživaju pravo suodlučivanja o mnogim pitanjima

Državni oblik Švajcarske je direktna demokratija. Stanovništvo sa

Bruno Moll (62)

Samostalni autor i autor filmova

Bern

«U mojim dokumentarnim filmovima često se radi o politici u širem smislu. Biti politički nastrojen za mene ne znači biti upadljiv sa parolama, nego pažljivo promatrati. Susretati se sa predrasudama i otvoriti vrata, a ne zaključati – to je moj interes.

Ne samo kao Švajcarac, nego od čoveka do čoveka dao bih novodoseljenoj osobi sledeći savet: da našu zemlju doživljava sa znatiželjom te da se ne kreće isključivo među zemljacima. Naravno da joj preporučujem, da uči naš jezik kao i da istražuje naš mentalitet. Ja joj želim da vidi ono što spaja, a ne samo ono što razdvaja. Ona treba postavljati pitanja i tražiti razgovor sa stanovništvom. Ona treba da se obavezno penje na naša

brda i da se nedeljama umeša među stanovništvo koje obožava šetnje. Nek kupuje na nedeljnim pijacama i nek čita, gleda i sluša naše medije. Jednostavno rečeno: Nek dušom i telom „stigne“ u našu zemlju. Sve to želim naravno takođe i nama domaćima. »

Poslednju reč imaju građanke i građani

Federalizam i direktna demokratija

→ glasačkim pravom može ne samo da redovito bira zastupnike u parlamentu na nivou Saveza, kantona i opštine, nego takođe može da glasa i o mnogim pitanjima – primera radi o visini poreza i taksi, o trasama ulica ili uslugama pošte, takođe i o pristupu međunarodnim organizacijama ili sporazumima sa drugim državama. Pravo na biranje i glasanje o pitanjima koja se odnose na celu Švajcarsku imaju švajcarkinje i švajcarci koji nisu mlađi od 18 godina.

Sudelovanje je važno i poželjno

U Švajcarskoj ima mnogo načina da se angažujete. Na primer, možete da budete član saveta roditelja ili da se angažujete u nekom od udruženja u kvartu. Osim toga mogu sve poslovno sposobne osobe upućivati vlastima molbe, predloge i žalbe, ovo može da usledi npr. u obliku peticije (sakupljanje potpisa). U nekoliko kantona i opština nakon dužeg boravka i Vi stičete politička prava, kao što su izbori i pravo glasanja. Informišite se u Vašoj opštini boravka.

Sve važnije političke snage su zastupljene u vladi

Vlada Švajcarske se sastoji od sedam članova i naziva se Savezno veće (Bundesrat). Savezno veće bira parlament i sastoji se od zastupnica i zastupnika velikih političkih partija. Parlament svake godine bira jednog člana Saveznog veća za predsednicu odnosno predsednika. Parlament se sastoji od dve komore: Nacionalno veće (Nationalrat), koje predstavlja narod, i Kantonalno veće (Ständerat), koje predstavlja kantone. Zajedno obrazuju Ujedinjenu saveznu skupštinu (Vereinigte Bundesversammlung).

Ista prava i obaveze za sve

Švajcarska je pravna država. Ovo znači, ne samo da stanovnici naše zemlje moraju da poštuju zakone, nego je i sama država dužna poštovati postojeće pravo. Sudovi su nezavisni od vlade i od parlamenta. Koja osnovna prava i dužnosti ovde važe i kako je organizovana Švajcarska, napisano je u švajcarskom Saveznom ustavu.

Vasco Belo (31)

Švajcarsko-portugalska porodica
La Chaux-de-Fonds

«Mislim da je profesionalno obrazovanje, kao što se praktikuje ovde u Švajcarskoj, primerno. Na ovaj način olakšava mnogim mladima prelaz iz sveta obrazovanja u svet rada. U Portugaliji, mojoj zemlji porekla, obrazovanje se vrši samo u školama, što ima za posledicu da oni koji nemaju srednju školu nemaju gotovo nikakvih mogućnosti biranja. Nama je vrlo stalo do toga da našoj deci ponudimo dobru budućnost. Tu spada i to da se angažujemo za školovanje i za obrazovanje i da podržavamo svako dete prema njegovim sposobnostima. Jer ko nema nikakvo obrazovanje, ostaje brzo bez posla – tu ne igra nikakvu ulogu ko odakle dolazi.

U našoj porodici govorimo samo francuski – i mislim da je to šteta. Budući da je moja supruga švajcarkinja i da ne govori portugalski, a ja sam baš porastao u Romandiji, jednostavno to se tako namestilo. Ali u porodici još uvek održavamo naše portugalske praznike i provodimo praznike u Portugaliji, tako da deca na taj način kroz igru uvek imaju mogućnost upoznavanja mog maternjeg jezika.»

Most ka uspehu

Viši status za obrazovanje i rad

U Švajcarskoj se obično posle obaveznog školovanja završi kvalifikovano obrazovanje. Oko devedeset odsto mladih steknu neko stručno ili akademsko obrazovanje. Ovo povećava šanse na tržištu radne snage i fleksibilnost za kasniji poslovni život.

Obrazovanje i rad u Švajcarskoj imaju veliki značaj. Sva deca, omladina ali i odrasli trebaju da se podržavaju prema njihovim sposobnostima.

Podržavanje u razvoju od rođenja

Za decu je govorni razvoj od velike važnosti. Rano podržavanje u razvoju je važan doprinos za jednake šanse. Ima dovoljno mogućnosti da Vaše dete pre škole nauči jezik ove zemlje. Na primer "dečje jaslice" (tu se brinu o deci predškolskog uzrasta od jutra do večeri) i "grupe za igru" (tu se nekoliko časova dnevno brinu o deci predškolskog uzrasta uz zajedničke igre). Ove javne ili privatne organizacije delimično preuzimaju brigu o Vašem detetu sve do polaska u obaveznu školu, ali i kasnije kao dopuna nastavi (npr. ručak, pomoć u rešavanju domaćih zadaća). Posećivanje ovakvih organizacija se isplati. Uglavnom ima obaveznih doprinosa koje roditelji moraju da plaćaju, pri čemu se visina tarife često određuje ovisno o visini primanja roditelja.

Dečji vrtić priprema za školu

Dečji vrtić prima decu, u zavisnosti od kantona, od treće do pete godine. Poseta javnom dečjem vrtiću je besplatna. Većinom se nude dve godine. U nekim mestima je dečji vrtić obavezan; ali i gde je dobrovoljan, posećuju ga skoro sva deca. Ovo je važna priprema za obaveznu školu. Zbog toga ovu ponudu shvatite ozbiljno. Kontakt sa drugom decom pomaže Vašem detetu da razvije sopstvena jezička znanja i socijalne sposobnosti. Za jezička znanja Vašeg deteta je međutim takođe važno, da Vi i dalje sa njim kod kuće govorite maternjim jezikom.

Kako funkcioniše škola?

Opština raspoređuje Vaše dete čim dostigne školski uzrast u jednu od škola u blizini Vašeg mesta stanovanja i pismeno informiše roditelje o mestu i vremenu upisa u školu.

U Švajcarskoj sva deca posećuju obaveznu školu. Javne škole nude besplatno i kvalitetno vrlo dobro osnovno obrazovanje u trajanju od devet godina.

Obavezna škola je podeljena na primarni i sekundarni nivo I: Primarni nivo traje po pravilu šest godina. →

13

① Informacije i adrese o sistemu školstva u Švajcarskoj

→ www.edk.ch

Political bodies > To the list of EDK members

→ www.educa.ch

Bildungsszene > Bildungssystem der Schweiz

① Pomoć pri izboru zanimanja

Savetovanje o zanimanju

→ www.berufsberatung.ch

① Profesionalno obrazovanje

Informacije o stručnom osnovnom obrazovanju

→ www.berufsbildungplus.ch

Most ka uspehu

Viši status za obrazovanje i rad

→ Posle toga još slede tri godine sekundarnog nivoa I, gde se učenice i učenici školuju po grupama ovisno o nivou uspeha. U Švajcarskoj su kantoni uglavnom odgovorni za obrazovanje. Organizacija obrazovanja nije svugde ista. Blagovremeno se informišite u Vašoj opštini.

Dodatne podsticajne mere

Učenice i učenici sa specijalnim zahtevom za podsticaj dobijaju podršku u okviru obavezne škole. Za decu sa nedovoljnim poznavanjem jezika na kojem se u školi vodi nastava postoje takođe posebne dodatne mere. Izvan škole postoji i mogućnost nastave na maternjem jeziku. Primera radi raspitajte se u Vašoj školi ili u organizacijama Vaših govornih udruženja o mogućnostima nastave na „domovinskom jeziku i kulturi“.

Bez roditelja se ne može

U dečjem vrtiću i u školi redovno se održavaju roditeljske informativne večeri. Od roditelja očekujemo, da oni prihvataju mogućnost da razgovaraju sa nastavnicima o svom detetu i njegovim mogućnostima obrazovanja. Ako ne razumete dovoljno dobro lokalni govor, raspitajte se o međukulturnim prevodima.

Posle obavezne škole

Za stručnu i socijalnu budućnost Vašeg deteta u Švajcarskoj vrlo je

važan završni ispit na sekundarnom nivou II. Do tamo vode različiti putevi, uglavnom sledeća dva: obrazovanje za određeno zanimanje, takozvano „stručno osnovno obrazovanje“ u preduzeću koje obrazuje naučnike u privredi, ili poseta sledeće škole (npr. srednja škola za usmereno obrazovanje, gimnazija). Na osnovu svojih stručnih želja i sopstvenih sposobnosti, odluku o putu obrazovanja donose učenice i učenici zajedno sa svojim roditeljima i nastavnicima već pred kraj sekundarnog nivoa I (od 8. razreda). Savetovališta za stručno obrazovanje i informacioni centri pomažu Vama i Vašem detetu pri izboru.

U Švajcarskoj stručno obrazovanje igra značajnu ulogu

Oko dve trećine mladih posle obavezne škole u Švajcarskoj pohađaju osnovno stručno obrazovanje. Takvo učenje povezuje praktično naučeni rad u preduzeću sa školskim obrazovanjem. Većina stručnih obuka traje između dve i četiri godine. Mladi sa boljim uspehom mogu dodatno da apsolviraju i stručnu maturu. Ona otvara vrata za visoke stručne škole ili sa dopunskim ispitom i za univerzitet.

Mesto za stručno obrazovanje nakon obavezne škole

Mesto za stručno obrazovanje se mora potražiti blagovremeno, t.j.

mora da usledi najkasnije jednu godinu pre završetka obavezne škole. Ipak ne uspeju svi mladi da nađu prikladno mesto za stručno obrazovanje. U ovom slučaju oni mogu da posete takozvanu ponudu premoščavanja (Brückenangebot). Pitajte u školi ili u savetovalištu za stručno obrazovanje za prikladnu ponudu.

Stručno obrazovanje i usavršavanje na tercijalnom nivou

U Švajcarskoj su visoke školeodeljene na univerzitete i na visoke stručne škole (npr. pedagoške, socijalne ili tehničke visoke stručne škole). Pretpostavka za neki studij u zavisnosti od tipa visoke škole i pravca studiranja, po pravilu je gimnazijska matura ili stručna matura.

Značaj rada

Sposobnost za rad i ekonomska nezavisnost u Švajcarskoj se tradicionalno cene kao važni za integraciju u društvo. Imati posao je – pored finansijskog izdržavanja svakodnevnog života – za mnoge pretpostavka njihovog pozitivnog samouverenja i njihovog socijalnog ugleda.

U Švajcarskoj vlada liberalno radno pravo

Prava i dužnosti poslodavca i posloprimaoca definišu se pisme-

Stručno usavršavanje je važno i za odrasle. Postoje različite mogućnosti za stručno obrazovanje i usavršavanje. Ova stručna obrazovanja su dobila na značaju. Kursevi za stručno usavršavanje nude pre svega privatne, ali i javne institucije.

15

① **Nastava na maternjem jeziku**

→ www.edk.ch

> Bildungssystem CH > Kantonsumfragen > HSK-Unterricht

① **Inostrane diplome**

Informacije i adrese za priznavanje inostranih diploma

→ www.opet.admin.ch

> Topics > Recognition of foreign qualifications

① **Rad, boravak i porodica**

Savezno ministarstvo za migraciju

→ www.fom.admin.ch > Topics

Kantonalne vlasti

→ www.fom.admin.ch

> The FOM > Contact address > Cantonal authorities

nim ugovorom o radu. Njime su regulisane najvažnije tačke, kao što su radno vreme, probni rad, lični dohodak, otkazni rokovi, kao i godišnji odmor. Za neke stručne grane važe opšta pravila (kolektivni ugovor o radu).

U Švajcarskoj se radi u proseku 42 časa nedeljno. U zavisnosti od sektora, radno vreme može biti i do 50 časova (zakonsko maksimalno radno vreme). Lični dohodak koji ste ugovorili sa Vašim poslodavcem je bruto lični dohodak. Od toga se odbijaju obavezni doprinosi za socijalno osiguranje.

U Švajcarskoj ne postoji zakonom propisani minimalni lični dohodak. Ali u mnogim strukama važe minimalne nadoknade, koje su usaglasili savezi poslodavaca sa sindikatima u kolektivnim ugovorima o radu.

Priznavanje diploma

Poslodavci u Švajcarskoj pridaju veliki značaj zvanično priznatim kvalifikacijama, t.j. diplomama i radnim svedočanstvima. Kako bi se utvrdilo kojem švajcarskom obrazovanju odgovara u inostranstvu stečeno obrazovanje ili radno iskustvo, za to postoje različita kontaktna mesta. Oni će Vas informisati o koracima koje možete preduzeti.

Rad na crno šteti svima

Ko radi a ne izdvaja za socijalno osiguranje i ne plaća porez, obavlja rad na crno. Rad na crno je kažnjiv kako za poslodavca tako i za posloprimaoca i ne isplati se. Rad na crno ugrožava Vašu ličnu zaštitu osiguranja kao i davanja za druge.

Koje dozvole su Vam potrebne za rad i za boravak?

Ako ste došli kao državljanka ili državljanin jedne od zemalja Evropske unije (EU) ili iz Evropskog udruženja slobodne trgovine (EFTA), za Vas važi Sporazum o slobodnom kretanju osoba. Ako dolazite iz neke druge zemlje ili živite kao privremeno prihvaćena osoba ili ste ovde kao priznata izbeglica, za Vas važe odredbe Zakona o strancima ili Zakona o azilu. Savezno ministarstvo za migraciju BFM (Bundesamt für Migration BFM) informisaće Vas o opštim odredbama, koje važe za pristup švajcarskom tržištu radne snage, Vaš boravak ili naknadan dolazak članova porodice iz domovine. Za izdavanje dozvola zaduženi su kantoni. Za pitanja o tačnim formalnostima pojedinih vrsta dozvola, obratite se nadležnom organu vlasti kantona, po pravilu kancelariji za migraciju (Migrationsamt).

Yasar Turgut (44)
Lekar opšte prakse
Lucern

«Ja pratim pacijentkinje i pacijente često dugi niz godina. Ovo mi daje mogućnost da mogu bolje proceniti opisane tegobe nego kod nekog koga vidim samo jednom i čije su mi životne okolnosti i anamneza nepoznati. Jer je zapravo tako, da u nekoj bolesti nema udeo samo telo, nego čovek u celini. Tu mnogo može da pomogne lični razgovor ili odnos potpunog razumevanja lekar-pacijent. Upravo kod strankinja i stranaca, koji dolaze kod mene u ordinaciju, kulturološke razlike nisu za potcenjivanje i treba ih sagledati s punim značajem. Pri tome mi pomažu moji turski koreni, ne samo da razumem njihove probleme, nego mogu i da ih shvatim. Za mnoge nije jednostavno

da se snadu u švajcarskom sistemu zdravstva. Tada se zahteva od mene da posredujem između specijalista, lečilišta i pacijenata i da ih individualno pratim za vreme lečenja.»

Snositi zajedničku odgovornost

Socijalna sigurnost i zdravlje

Svako može da se zatekne u nuždi. Mreža socijalnog osiguranja se bazira na solidarnosti. Zato svako daje svoj doprinos: zdravi za bolesne, mladi za stare, bogati za siromašne ili samci za familije.

Švajcarska ima dobro izgrađen socijalni sistem. Brine se o tome, da ljudi u dugoročno teškim situacijama ne moraju da pate od materijalne neimaštine.

Solidarnost sa jedne strane i lična odgovornost sa druge strane

Svaka osoba preuzima sopstvenu odgovornost za sebe, prema svojim snagama za savladavanje zadataka u državi i društvu. To definiše švajcarski Savezni ustav. U situacijama gde ovo ne uspe, brine se savezna država, kantoni i opštine za svaku potrebnu zaštitu, primera radi od materijalnih posledica starosti, invalidnosti ili bolesti, nesreće i nezaposlenosti. Da bi se ovi doprinosi mogli i vratiti, važno je da svi plaćaju socijalne doprinose kao i poreze i da učine sve šta je u njihovoj moći, kako bi mogli da podmiruju sopstvene troškove života.

U Švajcarskoj je obavezno zdravstveno osiguranje

Ko živi u Švajcarskoj mora da zaključi zdravstveno osiguranje. Najkasnije tri meseca nakon dose-

ljenja u Švajcarsku morate prijaviti Vas i Vašu porodicu kod jednog od zdravstvenih osiguranja. Osnovno osiguranje, koje je obavezno za sve odrasle i decu u Švajcarskoj, pokriva troškove lečenja kod lekara i u određenim lečilištima kao i za većinu od lekara prepisanih lekova. Za zdravstveno osiguranje Vi plaćate određeni mesečni iznos. Visina ovoga iznosa zavisi od toga gde živite, da li želite deo troškova svaki put da snosite sami i da li želite da osigurate dodatne usluge. Stomatološki tretmani, na primer, su takve dodatne usluge koje nisu pokrivene osnovnim osiguranjem i moraju posebno da se plate.

I na radnom mestu ste osigurani protiv nesreće

Ko radi osam časova nedeljno i više, biće osiguran protiv nesreće od strane poslodavca. Ovo osiguranje snosi troškove nadoknade zarade u slučaju nesreće. Ko je zaposlen manje od osam časova ili je samostalno zaposlen, mora sam da se pobrine o osiguranju protiv nesreće.

17

① **Socijalna sigurnost**
u Švajcarskoj
→ www.bsv.admin.ch
> Themen

① **Bolest**
Informacije o zdravstvenom osiguranju
→ www.foph.admin.ch
> Topics > Health Insurance

① **Nezaposlenost**
Šta raditi?
→ www.jobarea.ch

① **Nasilje**
Stručne službe protiv nasilja
→ www.ebg.admin.ch
> Themen > Gleichstellung in der Familie > Fachstellen gegen Gewalt

Snositi zajedničku odgovornost

Socijalna sigurnost i zdravlje

→ Izaberite kućnog lekara u kojeg imate poverenja

Većina ljudi u Švajcarskoj ima jednog kućnog lekara, kod koje ili kod koga redovno odlaze u slučaju bolesti ili nesreće. Ista ili isti će je, u zavisnosti od bolesti ili nesreće, uputiti specijalisti ili u lečilište. Direktno u bolnicu se javite samo u hitnim slučajevima.

Svaki čovek ima pravo na telesni i duševni integritet

U Švajcarskoj je svaki oblik primene sile zabranjen i kažnjiv. Tu spada i nasilje u domaćinstvu, obrezivanje devojčica ili prisilna udaja. Ako se nalazite u nevolji, potražite pomoć kod nadležne stručne službe.

Pomoć u starosti, za udovce ili decu pokojnika i u slučaju invalidnosti

Odrasli od 18 godina moraju se u Švajcarskoj obavezno osigurati u Zavodu za starosno osiguranje i porodične penzije (Alters- und Hinterlassenenvorsorge AHV) kao i kod invalidskog osiguranja (Invalidenversicherung IV), a za to moraju da uplaćuju doprinose. AHV plaća starosnu penziju ženama od 64. godina i muškarcima od 65. godine. Posle smrti člana familije

takođe isplaćuje porodičnu penziju. Cilj IV je da potpomaže lica sa invaliditetom. Pri tome pomaže da mogu da zadrže svoje radno mesto ili da pronađu novo. Ako ne uspe ni jedno od ova dva, IV takođe plaća penziju. Penzije od AHV i IV su otprilike tolike da pokriju izdatke za najvažnije egzistencijske potrebe. Ako to nije slučaj, može se podneti zahtev za dodatnu pomoć.

Dodatni izdaci, koji su viši od egzistencijskog minimuma, pokrivaju se preko penzije iz penzijskog fonda. Osiguranje kod penzione kase je obavezno za posloprimaoca koji ima siguran dohodak (oko 20000 franaka godišnje). Samostalno zaposleni mogu za sebe dobrovoljno da uplaćuju doprinose kod penzijskog osiguranja. Ko i pored toga želi da štedi za ugodan život u starosti, novac može uložiti u takozvanom trećem stubu kod osiguranja ili kod banke i u tom slučaju uživa određene poreske olakšice.

Šta raditi u slučaju nezaposlenosti?

Ako tražite posao ili ste izgubili radno mesto, prijavite se regionalnom centru za zapošljavanje (Arbeitsvermittlungszentrum RAV)

u Vašem kantonu. Oni će Vas savetovati pri traženju novog radnog mesta. Nadoknadu za nezaposlene dobićete samo ako ste u poslednje dve godine radili najmanje 12 meseci (stanje 2010) ili dokažete razlog za oslobađanje od obaveze doprinosa. Svi nesamostalno zaposleni u Švajcarskoj su obavezni da budu osigurani od slučaja nezaposlenosti.

Dodatna podrška za familije

Svaka zaposlena žena ima pravo na 14-nedeljni porodiljski odmor kao i na porodiljsku nadoknadu u tom vremenu od 80% poslednjeg ličnog dohotka ili prihoda. Radnice i radnici sa decom u osnovi i nezavisno od primanja ostvaruju pravo na porodični dodatak. Na to imaju pravo i nezaposleni sa skromnim primanjem.

Cilj jeste da se svakome omogućí dostojan život

U slučajevima, u kojima dohodak nije dovoljan za život, a ni jedno socijalno osiguranje ne može više da pomogne, u prazninu uskače socijalna pomoć. Socijalna pomoć je stvar kantona i sledi po pravilu preko opštine stanovanja. Ona se finansira preko poreza.

Drage čitateljke i čitaoci

Nadamo se da smo Vam ovom brošurom omogućili prvi opšti pogled u život Švajcarske i da smo Vam pomogli da prvim korakom zakoračite u Vaše novo životno okruženje. Možda Vi imate još pitanja i ličnih želja. U nastavku ćete naći linkove koji Vas vode do informacija i obaveštenja. Ne ustručavajte se da se informišete. Rado će Vam se pomoći. Želimo Vam sreću i motivaciju!

Integracija

Kantonalni kompetentni centri i druge adrese u području integracije
→ www.sem.admin.ch
> Themen > Integration > Weiterführende Adressen

Savezna komisija za migraciona pitanja EKM
→ www.ekm.admin.ch

Forum za integraciju migrantkinja i migranata FIMM
→ www.fimm.ch

Informacije o svim životnim pitanjima na različitim jezicima
→ www.migraweb.ch

Interkulturalni prevodi
→ www.inter-pret.ch

Migracija

Savezno ministarstvo za migraciju

Rad/Boravak/Naknadno dovođenje članova porodice
→ www.sem.admin.ch
> Topics
Kantonalne adrese
→ www.sem.admin.ch
> The SEM > Contact address > Cantonal authorities

Primanje u državljanstvo
→ www.sem.admin.ch
> Themen > Schweizer Bürgerrecht/ Einbürgerungen
Kantonalne adrese
→ www.sem.admin.ch
> The SEM > Contact address > Cantonal authorities

Publikacije Saveznog zavoda za migraciju SEM
→ www.sem.admin.ch
> Documentation > Publications

Druge teme

Rad

Državni sekretarijat za privredu seco
→ www.seco.admin.ch
Rad na crno
→ www.keine-schwarzarbeit.ch

Obrazovanje

Konferencija kantonalnih direktora za odgoj EDK
→ www.edk.ch
Državni sekretarijat za obrazovanje i istraživanje
→ www.sbf.admin.ch
Savezno ministarstvo za stručno obrazovanje i tehnologiju BBT
→ www.bbt.admin.ch

Diskriminacija/rasizam/nasilje

Odeljenje za borbu protiv rasizma FRB
→ www.edi.admin.ch/ara
Odeljenja protiv nasilja
→ www.ebg.admin.ch
> Topics > Equality in the Family > Violence Prevention Service

Zdravlje

Savezno ministarstvo za zdravlje BAG
→ www.bag.admin.ch
Informacije o pitanjima zdravlja na različitim jezicima
→ www.migesplus.ch

Sistem socijalnog osiguranja

Savezno ministarstvo za socijalna osiguranja BSV
→ www.bsv.admin.ch
Informacije o AHV/IV i EL
→ www.ahv.ch

Socijalna pomoć

→ www.skos.ch

Stanovanje

Savezno ministarstvo za stanovanje BWO
→ www.bwo.admin.ch

Matične službe

→ www.bj.admin.ch
> Themen > Gesellschaft > Zivilstand > Merkblätter

Impressum

Izdavač
Staatssekretariat für Migration SEM
(Savezno ministarstvo za migraciju SEM)
Quellenweg 6, 3003 Bern-Wabern
telefon 058 465 11 11
→ www.sem.admin.ch

Koncept i redakcija
Abteilung Integration SEM

Uređivanje, redakcija i realizacija
medialink, Zürich
→ www.medialink.net

Fotografija
Patrik Fuchs, Zürich
→ www.patrikfuchs.com

Prevod
proverb, Biel/Bienne
→ www.proverb.ch

Referentne informacije
Vertrieb Bundespublikationen BBL
CH-3003 Bern
→ www.bundespublikationen.admin.ch
Broj artikla 420.002.ser
10.17 1'000 862604044
© SEM / EJPD 2013

